

МОНГОЛ УЛСЫН
ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРООНЫ
ДАРГЫН ТУШААЛ

2023 оны 01 сарын 17 өдөр

Дугаар 2/19

Улаанбаатар хот

Статистикийн чанарын удирдлагын хүрээ,
хэм хэмжээг шинэчлэн батлах тухай

Статистикийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйл, 12 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн 16 дугаар заалт, Үндэсний статистикийн хорооны даргын 2021 оны А/114 дүгээр тушаалын хавсралтаар баталсан "Статистикийн салбарын 2021-2025 оны стратеги төлөвлөгөө"-ний 6.4.10 дахь заалтыг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1"Монгол Улсын албан ёсны статистикийн чанарын удирдлагын хүрээ, хэм хэмжээ"-г хавсралтаар шинэчлэн баталсугай.

2.Шинэчлэн батлагдсан баримт бичгийг 2023 оны 1 дүгээр сарын 02-ны өдрөөс эхлэн үйл ажиллагаандаа мөрдөхийг Үндэсний статистикийн хороо, орон нутгийн нийт ажилтан, албан хаагчдад, тушаалыг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулахыг Бодлого, хамтын ажиллагааны газар (Г.Халиун)-т тус тус үүрэг болгосугай.

3.Тушаалын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Дотоод аудит, эрсдэлийн удирдлагын газар (Ч.Баянчимэг)-т даалгасугай.

4.Энэ тушаал гарсантай холбогдуулан Үндэсний статистикийн хорооны даргын 2013 оны 7 дугаар сарын 01-ний өдрийн "Статистикийн чанарын баримт бичгийг батлах тухай" 1/84 дүгээр тушаалыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

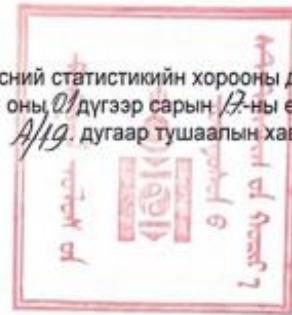

Б.БАТДАВАА

142623100087

D:\2023\Тушаал\А тушаал.docx

Үндэсний статистикийн хорооны даргын
2022 оны 01 дүгээр сарын 17-ны өдрийн
А/19 дугаар тушаалын хавсралт

МОНГОЛ УЛСЫН АЛБАН ЁСНЫ СТАТИСТИКИЙН ЧАНАРЫН
УДИРДЛАГЫН ХҮРЭЭ, ХЭМ ХЭМЖЭЭ

Үндэсний статистикийн хорооны
даргын 2023 оны 01 сарын 17 өдрийн А/19
дүгээр тушаалын хавсралт

**МОНГОЛ УЛСЫН АЛБАН ЁСНЫ СТАТИСТИКИЙН ЧАНАРЫН
УДИРДЛАГЫН ХҮРЭЭ, ХЭМ ХЭМЖЭЭ**

АГУУЛГА

УДИРТГАЛ	5
БҮЛЭГ I. ЧАНАРЫН УДИРДЛАГЫН ХҮРЭЭ	6
1.1. Үндэсний статистикийн байгууллагын удирдлага, орчны чанар	6
1.2. Статистикийн үйл ажиллагааны чанар	6
1.3. Статистикийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний чанар	6
БҮЛЭГ II. ЧАНАРЫН УДИРДЛАГЫН ХЭМ ХЭМЖЭЭ	7
2.1. Үндэсний статистикийн байгууллагын удирдлага, орчны чанар	7
Зарчим 1: Үндэсний статистикийн систем (ҮСС)-ийн нэгдсэн зохицуулалтыг хангах	7
Зарчим 2: Мэдээллийн хэрэглэгч, статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргадаг байгууллага болон бусад оролцогч талууд хоорондын харилцааг зохицуулах	9
Зарчим 3: Статистикийн стандартуудыг удирдах, уялдуулах	11
Зарчим 4: Мэргэжлийн бие даасан байдлыг хангах	12
Зарчим 5: Бусдын нөлөөнд үл автах, бодитой байдлыг хангах	13
Зарчим 6: Ил тод байдлыг хангах	14
Зарчим 7: Статистикийн нууцлал, мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах	14
Зарчим 8: Чанарыг эрхэмлэх	16
Зарчим 9: Нөөцийн хүрэлцээг хангах	17
2.2. Статистикийн үйл ажиллагааны чанар	18
Зарчим 10: Арга зүйн нийцтэй байдлыг хангах	18
Зарчим 11: Эдийн засгийн үр ашигтай байх	20
Зарчим 12: Статистикийн үйл ажиллагааны дүрэм журмыг баталгаажуулах	21
Зарчим 13: Мэдээлэгчид дарамт учруулахгүй байх	22
2.3. Статистикийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний чанар	23
Зарчим 14: Хэрэглэгчийн хэрэгцээнд нийцсэн байх	23
Зарчим 15: Бодитой, найдвартай байх	24
Зарчим 16: Шуурхай, цаг хугацаандаа байх	25
Зарчим 17: Хүртээмжтэй, ил тод байх	26
Зарчим 18: Нийцтэй, харьцуулагдахуйц байх	28
Зарчим 19: Мета өгөгдлийг бүрдүүлсэн байх	29

УДИРТГАЛ

Энэхүү баримт бичиг нь Монгол Улсын албан ёсны статистикийн үйл ажиллагаанд чанарын удирдлагын тогтолцоо, олон улсын стандартыг нэвтрүүлэх зорилгоор удирдлагын манлайлал, статистикийн үйл ажиллагаа, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний чанарыг хангах, тасралтгүй сайжруулахад чиглэгдэнэ. Баримт бичгийг хэрэгжүүлэхэд Үндэсний статистикийн систем, түүний дотор албан ёсны статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргадаг байгууллагууд оролцоно.

Монгол Улсын албан ёсны статистикийн чанарын удирдлагын хүрээ, хэм хэмжээ баримт бичиг нь MNS ISO-9001:2016 стандартын дагуу дараах хүрээг хамарна. Үүнд:

1. Үндэсний статистикийн байгууллагын удирдлага, орчны чанар;
2. Статистикийн үйл ажиллагааны чанар;
3. Статистикийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний чанар.

Албан ёсны статистикийн чанарын удирдлагын хүрээ, түүнд хамаарах зарчмуудыг “Чанарын удирдлагын хүрээ” бүлэгт, энэхүү зарчмыг хэрэгжүүлэхэд тавигдах шаардлага, гүйцэтгэлийг үнэлэх үзүүлэлтүүдийг “Чанарын удирдлагын хэм хэмжээ” бүлэгт тус тус нарийвчлан тусгасан.

ISO 9001 стандартын дагуу чанарын удирдлагын хүрээ, хэм хэмжээг үнэлэхэд чанарын үзүүлэлтүүд, чанарын тайлан, хэрэглэгч, мэдээлэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгаа, өөрийн үнэлгээ болон хөндлөнгийн үнэлгээ, дотоод аудит болон сертификат, гэрчилгээжүүлэлтийн аргуудыг ашиглаж болно.

Статистикийн мэдээлэл гэдэгт нэгдсэн хөтөлбөр, аргачлалаар цуглуулсан өгөгдлийг ашиглаж боловсруулсан нийгэм, эдийн засаг, байгаль орчны холбогдолтой тоон мэдээлэл, цахим болон хэвлэмэл байдлаар тархаадаг мэдээлэл, мета мэдээлэл, статистикийн зорилгоор ашиглаж байгаа их өгөгдлийг хамтад нь ойлгоно.

БҮЛЭГ I. ЧАНАРЫН УДИРДЛАГЫН ХҮРЭЭ

1.1. Үндэсний статистикийн байгууллагын удирдлага, орчны чанар

Статистикийн байгууллага нь олон улсын стандартад нийцсэн чанарын удирдлагын тогтолцоог хэрэгжүүлж, тасралтгүй сайжруулж байх шаардлагатай бөгөөд байгууллагын дээд удирдлага нь байгууллагын стратегийн чиглэлтэй уялдсан чанарын үр нөлөөтэй бодлогыг тодорхойлж, чанарын удирдлагыг үр дүнтэй байлгахын тулд эрсдэлд суурилсан сэтгэлгээг дэмжин, ажилтнуудын оролцоог хангаж, сайжруулалтыг урамшуулах замаар чанарын удирдлагын бүхий л үйл ажиллагааг өөрийн хариуцлагын хүрээнд манлайлна. Статистикийн байгууллагын удирдлага, орчны чанарыг хангахад дараах 9 зарчмыг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

1. Үндэсний статистикийн системийн нэгдсэн зохицуулалтыг хангах;
2. Мэдээллийн хэрэглэгч, статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргадаг байгууллага болон бусад оролцогч талууд хоорондын харилцааг зохицуулах;
3. Статистикийн стандартуудыг удирдах, уялдуулах;
4. Мэргэжлийн бие даасан байдлыг хангах;
5. Бусдын нөлөөнд үл автах, бодит байдлыг хангах;
6. Ил тод байдлыг хангах;
7. Статистикийн нууцлал, мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах;
8. Чанарыг эрхэмлэх;
9. Нөөцийн хүрэлцээг хангах.

1.2. Статистикийн үйл ажиллагааны чанар

Статистикийн байгууллага нь үйл ажиллагаандаа, түүний дотор мэдээлэл цуглуулах, боловсруулах, тархаах ажиллагаанд олон улсын нийтлэг стандарт арга зүй, ангилал, сайн туршлагыг нэвтрүүлж, инновацыг байна эрэлхийлнэ. Статистикийн байгууллагын үйл ажиллагааны чанар нь статистикийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний чанарт шууд нөлөөлдөг бөгөөд үйл ажиллагааны чанарыг хангахад дараах 4 зарчмыг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

1. Арга зүйн нийцтэй байдлыг хангах;
2. Эдийн засгийн үр ашигтай байх;
3. Статистикийн үйл ажиллагааны дүрэм, журмыг баталгаажуулах;
4. Мэдээлэгчид дарамт учруулахгүй байх.

1.3. Статистикийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний чанар

Статистикийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ нь хэрэглэгчийн хэрэгцээ шаардлагыг

бүрэн хангасан байна. Бүтээгдэхүүн гэдэгт нууцлалыг хангасан тооллого, судалгааны анхдагч мэдээлэл, нэгтгэн боловсруулсан тогтмол давтамжтай мэдээ, тайлангийн үр дүн, статистикийн мэдээллийн нэгдсэн санд байгаа хэрэглэгчид зориулсан мэдээллүүд, мета мэдээллүүд, тооллого, судалгааны үр дүнгийн тайлан, сар, улирал, жилийн танилцуулга, салбарын танилцуулгууд, шинжилгээ судалгааны ажлуудын цахим болон хэвлэмэл хувилбаруудыг ойлгоно. Монгол Улсын статистикийн байгууллага нь чанарын стандартад нийцсэн статистикийн мэдээллээр засгийн газар, эрдэм шинжилгээний болон бизнесийн байгууллагууд, олон нийтэд үйлчилнэ. Статистикийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний чанарыг хангахад дараах 6 зарчмыг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

1. Хэрэглэгчийн хэрэгцээнд нийцсэн байх;
2. Бодитой, найдвартай байх;
3. Шуурхай, цаг хугацаандаа байх;
4. Хүртээмжтэй, ил тод байх;
5. Нийцтэй, харьцуулагдахуйц байх;
6. Мета өгөгдлийг бүрдүүлсэн байх.

БҮЛЭГ II. ЧАНАРЫН УДИРДЛАГЫН ХЭМ ХЭМЖЭЭ

2.1. Үндэсний статистикийн байгууллагын удирдлага, орчны чанар

Зарчим 1: Үндэсний статистикийн систем (ҮСС)-ийн нэгдсэн зохицуулалтыг хангах

ҮСС-ийн хэмжээнд статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах, тархаах зохицуулалт, хамтын ажиллагааны тогтолцооны чанарыг хэмжинэ. Албан ёсны статистикийн чанарыг сайжруулахтай холбоотой цогц арга хэмжээг ҮСС-ийн хэмжээнд зохицуулна.

Чанарын шаардлага, гүйцэтгэлийн үзүүлэлтүүд:

Тавигдах шаардлага 1.1: Статистикийн тухай хуулиар ҮСС-ийн үүрэг хариуцлагыг зохицуулсан байна.

- Үндэсний статистикийн хороо (ҮСХ)-ны зохицуулалтын тогтолцоо, бүрэн эрхийг тусгасан хуулийн заалт;
- Албан ёсны статистикт тавигдах шаардлага, ҮСС-ийн хамрах хүрээг тусгасан хуулийн заалт;
- ҮСС-ын бүрэлдэхүүн бүрийг нэр заан тусгасан албан ёсны баримт бичиг;

- Албан ёсны статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах, тархаахад оролцох ҮСС-ийн бүрэлдэхүүн бүрийн үүрэг, хариуцлагыг заасан хуулийн заалт болон холбогдох журамтай эсэх.

Тавигдах шаардлага 1.2: Орон нутаг, үндэсний, бүсийн, олон улсын түвшинд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны зохицуулалтыг хангах нэгдсэн тогтолцоотой байна.

- ҮСХ нь ҮСС-ийн хэмжээнд мэргэжил, арга зүйн зохицуулалтыг хангах бүрэн эрхийг тодорхойлсон хуулийн заалт;
- ҮСХ нь албан ёсны статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах нэгдсэн зохицуулалтыг хангах болон чанарыг удирдах хууль ёсны эрх үүргийг тусгасан хуулийн заалт;
- Албан ёсны статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах, тархаах нэгдсэн удирдамж, хуваарь;
- ҮСХ нь зөвлөх байгууллага, эрдэм шинжилгээний байгууллага, бусад бүс нутгийн болон олон улсын байгууллагуудтай байгуулсан санамж бичгийн тоо;
- Зардлын үр ашигтай байдлыг нэмэгдүүлэх, мэдээлэгчийн ачааллыг зохицуулах журам;
- ҮСХ-ноос ҮСС-ийн хэмжээнд мөрдөгдөж байгаа стандарт, үзэл баримтлал, ангилал, аргачлалын ашиглалт/хэрэглээнд хийсэн хяналт, үнэлгээний дүн;
- ҮСС-ийн дотор өгөгдөл, мэдээлэл солилцох, нэгтгэх, өгөгдлийн экосистемийн зохицуулалт хийх бодлого;
- Статистикийн мэдлэг, техникийн чадвар, статистикийн сайн туршлагыг хуваалцах, албан ёсны статистикийн мэдээлэл, Тогтвортой хөгжлийн зорилго (ТХЗ)-ын шалгуур үзүүлэлтийг бэлтгэх хүрээнд ҮСХ-ноос зохион байгуулсан сургалт, арга хэмжээний тоо.

Тавигдах шаардлага 1.3: ҮСС-ээс гадна байгаа статистикийн мэдээллийг судлах, чанарыг үнэлэх, шаардлагатай тохиолдолд албан ёсны статистикт ашиглах тогтолцоотой байна.

- ҮСС-ээс гадна байгаа өгөгдлийг судлах, чанарыг үнэлэх, ашиглах талаар шийдвэр гаргах нэгж эсвэл ажлын хэсэг байгаа эсэх;
- Албан ёсны статистикт болон албан ёсны статистикийг хянахад шинээр ашигласан ҮСС-ээс гадна байгаа статистикийн тоо.

Тавигдах шаардлага 1.4: Албан ёсны статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах үндэсний төлөвлөгөө, хөтөлбөртэй байна.

- Статистикийг хөгжүүлэх ойрын болон дунд хугацааны стратеги хөтөлбөр хэрэгжүүлж байгаа эсэх;

- Статистикийг хөгжүүлэх дунд хугацааны хөтөлбөрийг ҮСХ-ны харьяалагдах дээд байгууллага эсвэл үндэсний хууль тогтоох байгууллагаар батлуулсан эсэх;
- ҮСС-ийн үйл ажиллагааны жилийн төлөвлөгөө болон дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөө хоорондын хамаарлын шинжилгээний үр дүн;
- Дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөөг боловсруулахад статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргадаг байгууллага болон хэрэглэгч нартай зөвлөлдсөн байдлын дүгнэлт;
- Дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг үнэлэх удирдамж.

Зарчим 2: Мэдээллийн хэрэглэгч, статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргадаг байгууллага болон бусад оролцогч талууд хоорондын харилцааг зохицуулах

Мэдээллийн хэрэглэгчид, эрхлэн гаргадаг байгууллагууд, санхүүжүүлэгч байгууллагууд, төрийн албан хаагчид, холбогдох олон нийтийн байгууллага, эрдэм шинжилгээний болон хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл зэрэг бүх үндсэн оролцогч талуудтай тогтмол хамтын ажиллагааг бий болгохыг ойлгоно. ҮСХ нь нийгмийн, эдийн засгийн, хүн амын аж байдлын талаарх бүх өгөгдөл, мэдээлэлд хандах, мэдээллийг авах эрхтэй байх ёстой.

Чанарын шаардлага, гүйцэтгэлийн үзүүлэлтүүд:

Тавигдах шаардлага 2.1: Үндсэн оролцогч талуудыг тодорхойлж, тэдний хэрэгцээний талаар тогтмол зөвлөлддөг тогтолцоотой байна.

- Статистикийн мэдээллийн байнгын хэрэглэгчид болон зорилтот оролцогч талуудын тоо;
- Хувийн мэдээлэл эзэмшигчтэй байгуулсан гэрээний тоо.

Тавигдах шаардлага 2.2: Хэрэглэгчтэй харилцах стратеги төлөвлөгөөтэй байна.

- Хэрэглэгчдийн хэрэгцээг тодорхойлох, хэрэглэгчидтэй харилцах механизмыг статистикийн байгууллагын стратегид тусгасан эсэх;
- Статистикийн үндсэн хэрэглэгчидтэй байгуулсан санамж бичгийн тоо, тэдгээрийн хэрэгжилтийн үнэлгээний дүн;
- Статистикийн лавлах утас, цахим шуудангаар хандсан хэрэглэгчдийн тоо;
- Хэрэглэгчидтэй зөвлөлдөн шинэ хэрэгцээ шаардлага болон нэн тэргүүний хэрэгцээг тогтоох журам, удирдамжтай эсэх.

Тавигдах шаардлага 2.3: Статистикийн байгууллага нь санхүүжүүлэгч, судалгаа шинжилгээний болон олон улсын статистикийн байгууллагуудтай хамтын ажиллагаатай байна.

- Арга зүй, аргачлалын үр нөлөөг дээшлүүлэх, боловсронгуй болгох зорилгоор эрдэм шинжилгээний байгууллага, их дээд сургуулиудтай хамтран ажилласан байдал, зохион байгуулсан уулзалт, хэлэлцүүлгийн тоо;
- Олон улсын, бүсийн байгууллагууд болон бусад орны статистикийн байгууллагуудтай байгуулсан санамж бичгийн тоо.

Тавигдах шаардлага 2.4: Статистикийн хуульд статистикийн мэдээллийг цуглуулахаас тархаах хүртэлх бүхий л үе шатыг тусгасан байна.

- Статистикийн төв, орон нутгийн нэгж судалгаа, тооллогоор дамжуулан статистикийн зорилгоор мэдээлэл цуглуулах эрхийг тусгасан статистикийн хуулийн заалт;
- Статистикийн судалгаа, тооллогод хамрагдаагүй мэдээлэгчдэд хариуцлага хүлээлгэх хуулийн заалт.

Тавигдах шаардлага 2.5: Үндэсний статистикийн байгууллага нь захиргааны мэдээллийг албан ёсны статистикт ашиглах эрх зүйн үндэслэлтэй байна.

- Статистикийн төв, орон нутгийн нэгжүүд захиргааны мэдээллийг хариуцагч байгууллагуудаас гаргуулан авах хууль, эрхзүйн заалт;
- Статистикийн байгууллага нь захиргааны мэдээллийн санд үнэ төлбөргүй хандах эрх зүйн заалт;
- Захиргааны мэдээллийн санг ашиглах, өөр мэдээллийн сантай холбох эрхийг олгосон хариуцагч байгууллагатай хийсэн гэрээний тоо.

Тавигдах шаардлага 2.6: Үндэсний статистикийн байгууллага нь статистикийн зорилгоор хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллагын их өгөгдөлд хандах, ашиглах, туршилт хийх эрхтэй байна.

- Үндэсний статистикийн байгууллага нь статистикийн зорилгоор хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллагын мэдээллийг цаг тухайд нь авах эрхийг заасан хуулийн заалт;
- Үндэсний статистикийн байгууллагад хувийн хэвшлийн зүгээс холбогдох мэдээллийг өгөхөөс татгалзсан тохиолдолд тооцох хариуцлагын тогтолцоог тусгасан статистикийн тухай хуулийн заалт;
- Статистикийн байгууллага нь шинэ мэдээллийн хэрэгцээ, ач холбогдол, хамрах хүрээг тодорхойлох журамтай эсэх.

Тавигдах шаардлага 2.7: Үндэсний статистикийн байгууллага нь мэдээлэгч байгууллага, иргэнийг мэргэжил арга зүйгээр хангана.

- Мэдээлэгч байгууллага нь захиргааны мэдээллийн чанарын тайланг үйлдвэрлэгчид зориулсан чанарын тайлан бичих зааврын дагуу тайлагнасан эсэх;

- Захиргааны мэдээлэл эзэмшигчид, аж ахуйн нэгжүүд болон бусад байгууллагуудаас ирүүлсэн мэдээллийн чанарын талаар санал хүсэлтийг шийдвэрлэсэн байдал.

Зарчим 3: Статистикийн стандартуудыг удирдах, уялдуулах

Статистикийн стандарт гэдэг нь статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах үе шатыг цаг хугацаа, орон зайд жигд зохицуулахад ашигладаг статистикийн иж бүрэн ойлголт, тодорхойлолт, ангилал, арга зүй, журмуудыг хэлнэ. Стандартуудыг нэвтрүүлж, ашиглах нь статистикийн системийн тогтвортой байдал, үр ашгийг бүх түвшинд нэмэгдүүлдэг.

Тавигдах шаардлага 3.1: ҮСХ нь олон улсын, бүсийн, үндэсний хэмжээний статистикийн стандартыг нэвтрүүлэхэд манлайлан ажиллана.

- Олон улсын, бүсийн, үндэсний статистикийн стандартуудыг холбогдох түвшинд нэвтрүүлэх, боловсруулах, зохицуулах чиг үүрэг бүхий нэгжтэй эсэх;
- ҮСС-нд нэвтрүүлсэн шинжлэх ухааны үндэслэлтэй, олон улсын стандарт арга зүй, зөвлөмж, сайн туршлага, инновацын тоо;
- Олон улсын статистикийн стандартын шинэчлэл, өөрчлөлтийн талаарх мэдээллийн сан, албан хаагчдын мэдлэгийн түвшин;
- Статистикийн бүх ангилал, стандартын сан;
- Статистикийн стандартыг бий болгох, боловсруулах, батлах үйл явцад статистикийн мэдээлэгч, хэрэглэгчдийн оролцоо;
- Статистикийн шинэ стандартууд батлагдсаны үр нөлөөг үнэлж, баримтжуулж, хэрэглэгчдэд хүргэсэн байдал; хөрвүүлэх хүснэгтүүд;
- Статистикийн үйл ажиллагааны үр ашиг, үр дүнг нэмэгдүүлэх стандартчилагдсан шийдлүүдийг хэрэгжүүлдэг стандарт арга хэрэгслийг дэмждэг, хэрэгжүүлдэг байдал.

Тавигдах шаардлага 3.2: ҮСХ нь статистикийн стандартуудыг хэрэгжүүлэхэд мэдээлэгч, албан ёсны статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргадаг байгууллагуудад дэмжлэг үзүүлж ажиллах

- Албан ёсны статистикийн мэдээлэгч, статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргадаг байгууллагуудын статистикийн стандартыг ашиглалт;
- Үндэсний стандартуудын олон улсын стандартад нийцсэн байдлын тайлан;
- Статистикийн стандартуудын мэдээлэгч, хэрэглэгч нарт нээлттэй байдал;
- Шинэ стандарт нэвтрүүлэх, боловсруулах урьдчилсан төлөвлөгөө.

Тавигдах шаардлага 3.3: Статистикийн стандартуудыг нэвтрүүлэх, хэрэгжүүлэх үе шатуудыг баримтжуулж, бүх оролцогч талуудыг арга зүйгээр хангах

- Олон улсын, бүсийн болон үндэсний стандарт ангиллын нийцлийн хүснэгт, зөрүүтэй бол хөрвүүлэх хүснэгт;
- Батлагдсан стандартуудыг (үзэл баримтлал, тодорхойлолт, ангилал гэх мэт) оролцогч талуудад танилцуулсан байдал.

Зарчим 4: Мэргэжлийн бие даасан байдлыг хангах

Мэргэжлийн бие даасан байдал гэдэг нь статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах, тархаах үйл ажиллагааг мэргэжлийн арга зүйн дагуу, ашиг сонирхол бүхий хэрэглэгч, статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргадаг байгууллага зэрэг ямар нэгэн хөндлөнгийн оролцоо, дарамт шахалтгүйгээр гүйцэтгэхийг хэлнэ. Статистикийн найдвартай байдал нь мэргэжлийн бие даасан байдлаас шууд хамаардаг.

Тавигдах шаардлага 4.1: Статистикийн байгууллага нь мэдээлэл цуглуулах, боловсруулах, тархаахдаа мэргэжлийн бие даасан байдлыг хангана.

- Статистикийн байгууллагын мэдээлэл цуглуулах, боловсруулах, тархаах бүрэн эрх нь төр, захиргааны байгууллага, албан тушаалтан, хувийн сектор, хувь хүн, аж ахуйн нэгжийн шахалт дарамт, ашиг сонирхлын зөрчилгүйгээр хэрэгжихийг баталгаажуулсан хуулийн заалт;
- Статистикийн албан хаагчдын мэргэшлийн болон ур чадварын түвшин.

Тавигдах шаардлага 4.2: ҮСХ-ны удирдлагыг мэргэжлийн шалгуурыг үндэслэн, ил тод томилдог байна.

- ҮСХ-ны удирдлагыг мэргэжлийн ур чадварт үндэслэн, улс төрөөс хамааралгүйгээр ил тод томилох хууль, эрх зүйн орчин;
- Статистикийн байгууллагын нэгжийн дарга нарын мэргэжил, мэдлэг, чадавхын түвшин.

Тавигдах шаардлага 4.3: ҮСХ-ны удирдлага нь статистикийн арга зүй, стандартыг нэвтрүүлэх, тэдгээрийг мөрдөх, статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах, мэдээлэл тархаах үүрэг хариуцлагыг бүхэлд нь хүлээдэг байна.

- ҮСХ-ны дарга, албан ёсны статистикийг хариуцагч Засгийн газрын харьяа агентлагуудын статистикийн нэгжийн дарга нар албан ёсны статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах, тархаах арга зүй, стандарт, журмыг мэргэжлийн байдалд үндэслэн бие даан шийдвэрлэх хуулийн заалт, холбогдох журамтай эсэх;
- Албан ёсны статистикийн мэдээлэл буруу ташаа мэдээлэгдэх, буруу ашиглагдсан тохиолдолд статистикийн байгууллагаас албан ёсны тайлбар, залруулга хийх журамтай эсэх.

Зарчим 5: Бусдын нөлөөнд үл автах, бодитой байдлыг хангах

Бусдын нөлөөнд үл автах, бодитой байдал гэдэг нь статистикийн байгууллага нь статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах, тархаахдаа шинжлэх ухаанч байдлыг эрхэмлэн бүх хэрэглэгчдэд мэргэжлийн, төвийг сахисан, бусдын нөлөөнд автахгүйгээр шударга адил тэгш үйлчлэхийг хэлнэ.

Тавигдах шаардлага 5.1: Статистикийн бүтээгдэхүүнийг мэргэжлийн стандартын дагуу эрхлэн гаргаж, тархааж, бүх хэрэглэгчдэд адил тэгш үйлчилнэ.

- Статистикийн мэдээллийн эх үүсвэр, арга зүй, технологийн процессын талаарх мэдээллийн ил тод байдлыг хангаж журамтай эсэх;
- Статистикийн мэдээллийг бүрэн гүйцэд, цаг тухайд нь гаргах зорилгын дагуу статистикийн мэдээний хугацаа, агуулгыг бие даан шийдвэрлэдэг байдал болон статистикийн мэдээллийг бүх хэрэглэгчдэд нэгэн зэрэг тархаадаг байдал.

Тавигдах шаардлага 5.2: Статистикийн байгууллага нь статистикийн үйл ажиллагааг зохицуулсан тунхаглал, ёс зүйн хэм хэмжээг хэрэгжүүлж, дагаж мөрдөнө.

- Шударга, бодитой байдлыг хангах ёс зүйн удирдамж эсвэл ёс зүйн дүрэм.

Тавигдах шаардлага 5.3: Мэдээллийн эх үүсвэр, арга зүйг зорилгод нийцүүлэн сонгоно.

- Мэдээллийн эх үүсвэр, статистик аргын сонголт болон мэдээллийг тархаах арга хэлбэрийг сонгох мэргэжлийн нэгж эсвэл зөвлөлтэй эсэх;
- Статистикийн арга зүйд өөрчлөлт орсон тухай бүрт нийтэд мэдээлдэг байдал.

Тавигдах шаардлага 5.4: Статистикийн мэдээ нь улс төрийн болон бодлогын мэдэгдлээс ангид байна.

- Статистикийн мэдээ, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр гаргаж буй мэдэгдэл нь бодитой, нотлох баримтад тулгуурласан, улс төрийн асуудлаар ямар нэгэн байр суурь илэрхийлээгүй байх дүрэм, удирдамж эсвэл хуулийн заалт;
- Статистикийн бүтээгдэхүүний танигдахуйц лого, загвар, стандарт.

Тавигдах шаардлага 5.5: Статистикийн бүтээгдэхүүнийг тархаах хугацаа бүх хэрэглэгчдэд нээлттэй байна.

- Статистикийн мэдээлэл тархаах хуваарийг хэрэглэгчдэд жилийн эхэнд зарлаж статистикийн цахим хуудсанд байршуулсан эсэх.

Тавигдах шаардлага 5.6: Алдаа илэрсэн тохиолдолд залруулга хийхдээ олон нийтэд зарласан статистикийн мэдээлэлд хэрхэн нөлөөлсөн талаар хэрэглэгчдэд мэдээлнэ.

- Статистикийн хэвлэмэл бүтээгдэхүүнд илэрсэн алдааг залруулах бодлого;
- Статистикийн хэвлэмэл бүтээгдэхүүнд илэрсэн алдааг залруулсан хугацаа болон нийтэд мэдээлсэн байдал.

Тавигдах шаардлага 5.7: Статистикийг буруу ташаа ойлгох, буруу тайлбарлах тохиолдолд тайлбар мэдэгдэл хийнэ.

- Статистикийн асуудал, шүүмжлэл, буруу тайлбар, албан ёсны статистикийн буруу ашиглалтын талаар олон нийтэд санал бодлоо илэрхийлэх журамтай эсэх;
- Статистикийн байгууллага нь өөрсдийн байр суурийг шударгаар мэдээлэхийн тулд хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр гарч буй сөрөг мэдээлэлд зохих ёсоор авсан хариу арга хэмжээний тоо.

Зарчим 6: Ил тод байдлыг хангах

Ил тод байдал гэдэг нь статистикийн бодлого, аргазүй, нөхцөл, шаардлагын дагуу статистикийн үр дүнг боловсруулах, хөгжүүлэх, өгөгдлийг олж авах (шаардлагатай тохиолдолд засварлах, орлуулах), дүрслэх, тархаах зэрэг бүхий л үйл ажиллагаа нь баримтжуулагдсан, оролцогч талуудад ялангуяа эцсийн хэрэглэгчдэд ил тод байхыг хэлнэ.

Тавигдах шаардлага 6.1: Албан ёсны статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах, тархаах хугацаа болон хэлбэр нь нийтэд ойлгомжтой, нээлттэй байна.

- Мэдээлэгчийн судалгаанд хариулах хууль эрх зүйн үндэслэл, мэдээллийн нууцлалыг нь хангах хуулийн заалт, журамтай эсэх;
- Статистикийн мэдээллийн эх үүсвэр, арга зүй, технологийн процессын ил тод байдлын үнэлгээ;
- Статистикийн аргачлал, стандартын нээлттэй мэдээллийн сан;
- Статистикийн арга зүйд өөрчлөлт орсон тухай бүрт нийтэд мэдээлдэг байдал;
- Тархаалтын бодлогыг нийтэд нээлттэй байршуулсан эсэх;
- Засвар өөрчлөлт, тодруулга, залруулга шинэчлэлтүүд хийхэд мөрддөг тогтсон стандарт, ил тод байдлын журамтай эсэх.

Зарчим 7: Статистикийн нууцлал, мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах

Статистикийн мэдээлэгч (хувь хүн, өрх, хуулийн этгээд)-ийн хувийн нууцыг хамгаалах гэдэг нь цуглуулсан хувийн мэдээллийн нууцлалыг хангахыг ойлгоно.

Нууцлалыг хангах гэдэг нь хуулийн заалтаар тусгайлан зөвшөөрөгдсөнөөс бусад тохиолдолд статистикийн үр дүн (нэгтгэсэн эсвэл микро түвшний өгөгдөл байгаа эсэхээс үл хамааран)-ээс шууд болон шууд бус байдлаар хувь мэдээлэгчийн мэдээллийг тодорхойлох боломжгүй байхаар зохицуулахыг хэлнэ.

Мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах гэдэг нь статистикийн нууцлалтай мэдээлэлд хууль бусаар хандах эсвэл ашиглах боломжгүй байхаар зохицуулахыг хэлнэ.

Тавигдах шаардлага 7.1: Статистикийн нууцлалыг хуулиар зохицуулсан байна.

- Статистикийн мэдээллийг хууль бусаар ашиглахгүй байх, анхдагч мэдээллийн нууцлалыг задруулахгүй байх хууль эрх зүйн орчин бүрдэлт.

Тавигдах шаардлага 7.2: Статистикийн нууцлалыг хадгалах стандарт, зөвлөмжтэй байна.

- Статистикийн байгууллагын нийт албан хаагчдын статистикийн нууцыг хадгалах дүрэм, түүний хэрэгжилтийн байдал;
- Статистикийн нууцлалыг хэрэгжүүлэх талаарх сургалт, танилцуулгад хамрагдсан албан хаагчдын тоо;
- Статистикийн албан хаагчид томилогдсоныхоо дараа нууцлалын гэрээнд гарын үсэг зурах, энэ гэрээ нь тухайн албан хаагчийг байгууллагаас гарсны дараа хүчинтэй байхыг заасан тусгай журам, гэрээний хэрэгжилтийн байдал.

Тавигдах шаардлага 7.3: Микро мэдээллийг ашиглах дүрэм, журамтай байна.

- Судлаачдад шинжлэх ухааны зорилгоор нууцлалыг хангасан мэдээлэлд нэвтрэх эрх олгох тодорхой нөхцөлийг заасан хуулийн заалт, холбогдох журамтай эсэх;
- Нууцлалын дүрэм, задруулах хяналт, микро өгөгдөлд нэвтрэх журамтай эсэх
- Өгөгдлийн нууцлал алдагдаж болзошгүй аливаа нөхцөл байдлыг тодорхойлохын тулд микро өгөгдлийн сангийн ашиглалтад тавих хяналтын журамтай эсэх.

Тавигдах шаардлага 7.4: Статистикийн нууцлалыг санаатайгаар зөрчсөн тохиолдолд ногдуулах хариуцлагын тогтолцоотой байна.

- Статистикийн мэдээллийн нууцыг задруулсан тохиолдолд хариуцлага хүлээлгэх хуулийн заалт.

Тавигдах шаардлага 7.5: Мэдээллийн аюулгүй байдал, бүрэн бүтэн байдлыг бодлогоор зохицуулна.

- Мэдээллийн технологийн аюулгүй байдлын бодлогын хэрэгжилтийн үнэлгээ;
- Олон улсын стандартын дагуу өгөгдөл, мэдээллийн сангийн аюулгүй байдлыг хангах физик хамгаалалтын зохих арга хэмжээ, процессуудыг хэрэгжүүлсэн байдал;
- Мэдээллийн аюулгүй байдлын системийн хяналт, шалгалтын үнэлгээ;
- Мэдээллийг хадгалах болон дамжуулах сувагт хандах бүх хандалтын хяналтын үнэлгээ;

- Өгөгдлийг дамжуулах явцад үүсэх зөрчлийн эрсдэлийг үнэлж, энэ эрсдэлийг арилгах эсвэл багасгах арга хэмжээний журамтай эсэх.

Тавигдах шаардлага 7.6: Мэдээлэгчдэд үүсэж болох эрсдэлийг тодорхойлж, зохицуулна.

- Мэдээлэгчдэд үүсэж болзошгүй эрсдэлийн хүлээн зөвшөөрөгдөх түвшнийг үнэлгээ;
- Хүлээн зөвшөөрөгдөж түвшнээс давсан эрсдэлийг багасгах арга хэмжээг мэдээлэл тархаах бодлогод тусгасан байдал.

Зарчим 8: Чанарыг эрхэмлэх

Статистикийн байгууллага нь бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний чанарыг байнга сайжруулахыг үндсэн зорилгоо болгоно. Бүтээгдэхүүний чанар болон үйл ажиллагаагаа тасралтгүй сайжруулж байхын тулд өөрийн байгууллагын давуу болон сул талыг тогтмол, системтэйгээр үнэлдэг байна.

Тавигдах шаардлага 8.1: Статистикийн байгууллагын чанарын бодлого болон чанарын баталгааны тайлан олон нийтэд нээлттэй байна.

- Статистикийн чанарын бодлого нийтэд нээлттэй эсэх;
- Үйлдвэрлэгч болон хэрэглэгчид зориулсан чанарын тайлангийн тоо.

Тавигдах шаардлага 8.2: Статистикийн байгууллага нь бүтээгдэхүүний чанар болон үйл ажиллагаагаа тасралтгүй сайжруулж байх чанарын тогтолцоотой байна.

- Статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах үйл ажиллагааны үе шат бүрийн чанарыг төлөвлөх, үнэлэх, хянах журамтай эсэх;
- Чанарын үнэлгээний тайлан.

Тавигдах шаардлага 8.3: Статистикийн байгууллагын чанарын удирдлага буюу чанарын удирдлагын зохицуулалтыг хариуцдаг нэгж байна.

- Чанарын нэгжийн хурал, уулзалтын тоо.

Тавигдах шаардлага 8.4: ҮСС-ийн хэмжээнд чанарын удирдлагын сургалтыг тогтмол явуулна.

- Статистикийн байгууллагын чанарын бодлого, чанарын удирдлагын тогтолцооны хэрэгжилтийн сургалтад хамрагдсан албан хаагчдын тоо;
- Байгууллагын жилийн сургалтын төлөвлөгөөнд чанарын удирдлагын сургалтын тусгагдсан байдал.

Тавигдах шаардлага 8.5: Чанарын удирдлагын тогтолцоог хэрэгжүүлэх удирдамжийг боловсруулж, олон нийтэд нээлттэй болгоно.

- Чанарын удирдлагыг хэрэгжүүлэх удирдамж боловсруулсан эсэх;

- Статистикийн үйл ажиллагааны ерөнхий загвар (СҮАЕЗ)-ын чанарын шалгуур үзүүлэлтүүдийг тодорхойлсон бодлогын зөвлөмж, гарын авлага;
- Өгөгдлийг засварлахдаа чанарыг баталгаажуулах журамтай эсэх.

Тавигдах шаардлага 8.6: Статистикийн бүтээгдэхүүн, үйл ажиллагааг сайжруулах зорилгоор статистикийн бүтээгдэхүүний чанарын үзүүлэлтүүдийг тогтмол хэмжиж, хэвлэн нийтэлнэ.

- Нийтэд тархаасан үйлдвэрлэгч болон хэрэглэгчид зориулсан чанарын тайлангийн тоо;
- Статистикийн үйл ажиллагааны үе шат бүрийн чанарын үзүүлэлтүүдийг гүйцэтгэл, тайлагналт.

Тавигдах шаардлага 8.7: Статистикийн бүтээгдэхүүн, үйл ажиллагааны чанарыг сайжруулах, нэмэгдүүлэх үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

- Чанарын үнэлгээний мөрөөр хийгдэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөтэй эсэх;
- СҮАЕЗ-ын дагуу статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах үе шатуудын чанарыг хянах, удирдах бодлогын зөвлөмж, гарын авлага мөрддөг эсэх;
- Статистикийн үйл ажиллагаанд MNS ISO 9001:2016 стандартыг нэвтрүүлэлт, хэрэгжилтэд чанар стандарт, техникийн хяналтын төрийн захиргааны байгууллагаар хөндлөнгийн хяналт, үнэлгээ хийлгэсэн дүгнэлт ба чанарын гэрчилгээ.

Тавигдах шаардлага 8.8: Статистикийн чухал бүтээгдэхүүн, үйл ажиллагааны чанарт чиглэсэн эрсдэлийн шинжилгээг хийнэ.

- ҮСС-ийн үндсэн зарчмуудтай холбоотой эрсдэл(жишээлбэл, хараат бус байдал, нууцлалын зөрчил)-д хийсэн шинжилгээний дүн;
- Статистикийн мэдээллийг боловсруулах үе шатуудын чанарт учирч болох эрсдэлийн шинжилгээний дүн;
- Хүн амын статистик, хуульд заасан тооллого, үндэсний тооцоо, хэрэглээний үнийн индекс зэрэг статистикийн чухал бүтээгдэхүүний чанарт чиглэсэн эрсдэлийн шинжилгээний дүн.

Зарчим 9: Нөөцийн хүрэлцээг хангах

Статистикийн байгууллагын хүний, санхүүгийн, технологийн нөөц нь статистикийн мэдээллийг тогтоосон хугацаанд эрхлэн гаргах, тархаах хэрэгцээг хангахад хүрэлцээтэй байна.

Тавигдах шаардлага 9.1: Орчин үеийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн статистикийн үйл ажиллагаа, хөгжлийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хүний, санхүүгийн, технологийн нөөцийг бүрдүүлнэ.

- Статистикийн хөгжлийн стратеги төлөвлөгөөнд тусгагдсан статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах үе шатаар задалсан төсөв, санхүүгийн тооцоо, төлөвлөлт;
- Орчин үеийн статистикийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн хүний нөөцийн төлөвлөлтийн бодлого.

Тавигдах шаардлага 9.2: Нөөцийг оновчтой ашиглана.

- Мэдээллийн технологид суурилан статистикийн үр ашгийг нэмэгдүүлсэн байдлын үнэлгээ;
- Статистикийн мэдээллийн хамрах хүрээ, түүний өртөг зардал болон нийгмийн хэрэгцээ шаардлагын уялдааг харуулсан шинжилгээний дүн;
- Хэрэглэгчдийн статистикийн мэдээллийн ашиглалтад хийсэн үнэлгээ болон түүнд үндэслэн тодорхойлсон хэрэгцээ шаардлага.

Тавигдах шаардлага 9.3: Нөөцийн ашиглалтыг тогтмол үнэлж байна.

- Хүний болон төсөв, санхүүгийн нөөцийн ашиглалтын үзүүлэлтүүдэд хийсэн үнэлгээний тайлан;
- Албан хаагчдын санал, сэтгэл ханамжийн судалгааны дүн.

2.2. Статистикийн үйл ажиллагааны чанар

Зарчим 10: Арга зүйн нийцтэй байдлыг хангах

Арга зүйн нийцтэй байдлыг хангах гэдэг нь олон улсын хэмжээнд хүлээн зөвшөөрөгдсөн аргачлал, стандарт, заавар, шилдэг туршлагад үндэслэсэн, шинжлэх ухааны тогтсон зарчимд нийцсэн байхыг хэлнэ. Хэрэглэгчийн хэрэгцээг тодорхойлохоос эхлээд тархаах, үнэлэх хүртэлх статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах үе шат бүрт хамааралтай.

Тавигдах шаардлага 10.1: Статистикийн байгууллагын мөрдөж буй аргачлалууд нь олон улсын стандарт, зөвлөмж, сайн туршлагад нийцсэн байна.

- Статистикийн байгууллагын мөрдөж буй статистикийн аргачлал, стандартын тоо;
- Үндэсний ангиллын систем болон олон улсын ангиллын системийн нийцлийн үнэлгээ;
- Захиргааны статистикийн мэдээллийн аргачлал, арга зүй нь статистикийн зорилгод нийцсэн эсэхэд хийсэн үнэлгээ;
- Статистикийн түүвэр судалгааны асуулгыг мэдээлэл цуглуулахаас өмнө туршиж хэвшсэн байдал;
- Түүвэрлэлтийн загварын үнэлгээний дүн;

- Орхигдсон утгыг орлуулах арга зүйн зөвлөмж ;
- Засвар өөрчлөлт, тодруулга, залруулга өөрчлөлтүүд хийхэд мөрддөг тогтсон стандарт, ил тод байдлын журамтай эсэх.

Тавигдах шаардлага 10.2: Статистикийн байгууллагад мэргэшсэн хүний нөөцийг сонгон шалгаруулж, тэдний арга зүйн ур чадварыг дээшлүүлэх хөтөлбөрүүдийг тогтмол явуулна.

- Статистикийн байгууллагын ажилтнуудыг боловсрол, мэргэшил, туршлага зэргийг харгалзан шалгаруулж авдаг журамтай эсэх;
- Чиг үүрэгт холбогдох шинжлэх ухааны чиглэлээр төгссөн төгсөгчдийг ажилд авч байгаа байдлын үнэлгээ;
- Албан хаагчдынхаа мэргэжлийн ур чадварыг дээшлүүлэх, мэргэжлийн чиглэлээр тасралтгүй, системтэй сургах бодлого;
- Үндэсний болон олон улсын хуралд оролцсон албан хаагчдын тоо.

Тавигдах шаардлага 10.3: Албан ёсны статистикийн мэдээллийн эх үүсвэрийг үнэн зөв, найдвартай байдал, цаг хугацаа, зардал, хариулагчдын ачаалал болон бусад шаардлагатай хүчин зүйлсийг харгалзан сонгодог байна.

- Одоо байгаа судалгаа, тооллого, захиргааны мэдээлэл, их өгөгдөл эсвэл бусад мэдээллийн эх үүсвэр (хэрэгцээнд нийцсэн байдал, ангилал, ойлголт, тодорхойлолт тохиромжтой эсэх, хамрах хүрээ г.м) зэргийн ашиглалтын үнэлгээ.

Тавигдах шаардлага 10.4: Өрх, хүн ам, аж ахуйн нэгжийн бүртгэл болон хүрээг тогтмол шинэчилдэг байна.

- Зорилтот хүн амыг үнэн зөв хамруулахын тулд судалгааны хүрээг тогтмол шинэчлэх журамтай эсэх;
- Албан ёсны статистикт ашигладаг бүртгэлүүдэд хийсэн чанарын үнэлгээ;
- Судалгаагаар цуглуулсан мэдээллээр хүрээний чанарыг үнэлэх арга зүйн зөвлөмж.

Тавигдах шаардлага 10.5: Статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах, тархаахад технологийн шийдэл, инновацыг хэрэгжүүлэх зорилгоор шинжлэх ухааны нийгэмлэгтэй хамтран ажилладаг байна.

- Арга зүй, аргачлалын үр нөлөөг дээшлүүлэх, боловсронгуй болгох зорилгоор хамтын ажиллагаа тогтоосон эрдэм шинжилгээний байгууллага, их дээд сургуулийн тоо;
- Эрдэм шинжилгээний байгууллага, их дээд сургуультай мэргэшсэн боловсон хүчин солилцох тухай гэрээ хэлэлцээрийн тоо;
- Мэдлэг, туршлага солилцох зорилгоор холбогдох үндэсний болон олон улсын хуралд байгууллагаа төлөөлөн оролцсон албан хаагчдын тоо.

Зарчим 11: Эдийн засгийн үр ашигтай байх

Статистикийн байгууллага нь нөөцийг хэр үр ашигтай зарцуулж байгааг баталгаажуулах ёстой. Эдийн засгийн үр ашиг гэдэг нь статистикийн үйл ажиллагаанд хуваарилагдсан нөөцийг үр дүнтэй ашиглаж, зорилгодоо хүрэхийг харуулна.

Тавигдах шаардлага 11.1: Статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргахад гарах зардлыг үр дүнтэй уялдуулан үнэлдэг байна.

- Статистикийн хуульд заасан судалгаа бүрээр зардлын үр ашгийн шинжилгээний дүн;
- Судалгааны хувьсагч бүрээр хэрэгцээг тодорхойлсон байдал;
- Статистикийн байгууллагын нөөц ашиглалтад тогтмол хийгддэг дотоодын болон хөндлөнгийн хяналт үнэлгээний дүн.

Тавигдах шаардлага 11.2: Шинэ статистикийн эрэлт хэрэгцээг тодорхойлохын өмнөх зардлыг үнэлдэг байна.

- Шинэ мэдээлэл цуглуулахаас өмнө бэлэн байгаа мэдээллийн эх үүсвэрийг зорилго, чанарт нь хамгийн бага нөлөөлөлтэйгөөр ашиглах боломжтой эсэхийг шалгах дүрэм;
- Шинэ статистикийг нэвтрүүлэхийн өмнөх үр ашгийн дүн шинжилгээ;
- Шинэ судалгааг эхлүүлэхийн өмнө захиргааны мэдээллийн боломжит эх үүсвэрт хийсэн үнэлгээ.

Тавигдах шаардлага 11.3: Статистикийн өөрчлөлт, хэрэгцээг тогтмол үнэлэх, нөөцийг бий болгохын тулд ач холбогдлоор нь авч үздэг байна.

- Хэрэглэгчдийн сэтгэл хангамжийн судалгааны тайлан;
- Статистикийн бүтээгдэхүүн, түүний дотор статистикийн мэдээллийн сангуудын ашиглалтын үнэлгээ;
- Статистикийг гаргахгүй болгох, хүчингүй болгох журамтай эсэх.

Тавигдах шаардлага 11.4: Статистикийн үйл ажиллагааны гүйцэтгэлийг сайжруулахын тулд орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа, холбооны дэвшилтэт технологийг ашиглана.

- Статистикийн үйл ажиллагааны үр дүнтэй байдал, үр ашгийг дээшлүүлэхийн тулд тохирох мэдээллийн технологи, техник хангамжийн дэд бүтцийг сайжруулах стратеги төлөвлөгөө;
- Мэдээлэл цуглуулах, боловсруулах, тархаах үйл ажиллагаанд мэдээлэл, харилцаа, холбооны дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлсэн байдал;

- Бүртгэлийн үйл ажиллагаа болон статистикийн үйл ажиллагаа (жишээ нь: өгөгдөл цуглуулах, кодлох, өгөгдөл засварлах, өгөгдөл баталгаажуулах, мэдээлэл солилцох)-ны автоматжуулалтын түвшин.

Тавигдах шаардлага 11.5: Захиргааны болон бусад шинэ эх үүсвэрийн мэдээллийн үр ашиг, үр дүнг нэмэгдүүлэх, шууд мэдээлэл цуглуулах зардлыг багасгах санаачилга, хүчин чармайлт гаргана.

- Статистикийн байгууллага нь шаардлагатай бол статистикийн зорилгоор захиргааны болон мэдээллийн бусад эх үүсвэрийг олж авах, тэдгээрт хандах эрхийг олгосон хуулийн заалт, холбогдох журам;
- Захиргааны мэдээлэл болон бусад мэдээллийн эзэмшигчидтэй мэдээлэлд хандах, солилцох зөвшөөрлийн гэрээ;
- Албан ёсны статистикт ашигласан захиргааны болон бусад мэдээллийн чанарын тайлан.

Тавигдах шаардлага 11.6: Статистикийн үйл ажиллагааны үр ашгийг нэмэгдүүлэх шийдлүүдийг хэрэгжүүлдэг стандарт загварыг нэвтрүүлнэ.

- Статистикийн байгууллагын хүрээнд илүү нэгдмэл, стандартчилсан статистикийн боловсруулалтын тогтолцоонд шилжих төлөвлөгөө;
- СҮАЕЗ-ын төлөвшлийн түвшин.

Зарчим 12: Статистикийн үйл ажиллагааны дүрэм журмыг баталгаажуулах

Статистикийн мэдээллийг цуглуулахаас үнэлгээ хийх технологийн бүхий л үе шатанд тохирсон дүрэм, журмыг чанд мөрдөх нь статистикийн үйл ажиллагааны чанарыг хангах үндэс болно.

Тавигдах шаардлага 12.1: Статистикийн аливаа үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхийн өмнө туршсан байна.

- Мэдээлэл цуглуулах үзэл баримтлалыг боловсруулах журамтай эсэх;
- Статистикийн түүвэр судалгааны асуулгыг мэдээлэл цуглуулахаас өмнө туршиж хэвшсэн байдал;
- Захиргааны болон бусад шинэ мэдээллийг цуглуулах системийг ашиглахын өмнө туршсан байдал;
- Өгөгдөл боловсруулах үе шатыг хэрэгжүүлэх журам, үзэл баримтлал;
- Нэг буюу хэд хэдэн эх үүсвэрээс авсан өгөгдлийг нэгтгэх тохиолдолд холболтын дүрэм, шалгалт хийсэн байдал.

Тавигдах шаардлага 12.2: Статистикийн үйл ажиллагаа сайн зохион байгуулагдсан, тогтмол хянагддаг байна.

- СҮАЕЗ-ын дагуу статистикийн боловсруулалтын үйл ажиллагааны үе шатанд хэрэгжүүлэх журам, зөвлөмж;
- Алдааг засварлах дүрэм, арга зүй;
- Өгөгдлийг кодлох журам, арга техник;
- Мэдээллийг архивлах бодлого.

Тавигдах шаардлага 12.3: Статистикийн зорилгоор захиргааны болон мэдээллийн бусад эх үүсвэрийг ашиглах журамтай эсэхмөрдөнө.

- Захиргааны болон бусад эх үүсвэрийн мэдээллийн чанарыг үнэлэх арга хэрэгсэл, удирдамж;
- Захиргааны болон бусад эх үүсвэрийг ашиглах, хандах программ хангамж;
- Мэдээлэл боловсруулалтын үеийн өөрчлөлтийг мэдээлэл эзэмшигчдэд эргэн мэдэгдэх дүрэм, журамтай эсэх;
- Захиргааны болон бусад эх үүсвэрээс авсан өгөгдөл нь тодорхойлолт, ойлголт, хамрах хүрээний хувьд статистикийн шаардлагад нийцлийн үнэлгээний журамтай эсэх.

Тавигдах шаардлага 12.4: Статистикийн шинэчлэл нь стандартчилагдсан, ил тод дүрэм журмын дагуу явагдана.

- Аргачлал, стандарт, үйл ажиллагааны загвар нь олон нийтэд ил тод, нээлттэй эсэх;
- Мета өгөгдлийн өөрчлөлтийн арга зүйн тайлбар.

Тавигдах шаардлага 12.5: Мета мэдээллийг зохих ёсоор бүрдүүлж, тархаадаг байна.

- Мета өгөгдлийн баримтжуулалтын бодлого;
- Мета өгөгдлийг хадгалах, шинэчлэх бодлого, стандарт.

Зарчим 13: Мэдээлэгчид дарамт учруулахгүй байх

Судалгаа, тооллогоор өгсөн хариултын нөхөлт, хамралтын хувь, мэдээллийн чанар нь хариулагчдын үүргээ хэрхэн хүлээж байгаагаас ихээхэн шалтгаалдаг. Судалгаанд хариулагчтай сайн харилцаа тогтоох механизм зайлшгүй чухал юм. Мэдээлэгчид учирч буй ачаалал дарамтыг байнга хянаж, ачааллыг багасгах арга хэмжээ авна.

Мэдээлэгчийн ачааллыг зохицуулахад нэгдүгээрт судалгааны асуулгыг сайн зохион байгуулах, ач холбогдол өндөртэй асуултуудыг тусгах, мэдээлэгчийн хүсэл сонирхлыг авч үзэх, хоёрдугаарт захиргааны эх үүсвэр болон бусад эх үүсвэрийн мэдээллийг давхардуулахгүй байх замаар ачааллыг бууруулахыг хэлнэ.

Тавигдах шаардлага 13.1: Мэдээллийн хэрэгцээг мэдээлэгчийн ачаалалтай

уялдуулна.

- Шинэ судалгаа зохион байгуулахаас өмнө одоо байгаа судалгаа, захиргааны болон мэдээллийн бусад эх үүсвэрийн хүртээмж, тохиромжтой байдалд хийсэн үнэлгээ;
- Одоо байгаа судалгаанд өөрчлөлт оруулах, тохируулах эсвэл шинэ судалгааг одоо байгаа судалгаатай нэгтгэх шийдвэрийн тоо;
- Судалгааны хариулагчдад үзүүлэх ачааллын чанарын үзүүлэлтийн гүйцэтгэл.

Тавигдах шаардлага 13.2: Мэдээлэгчид статистикийн үнэ цэнэ, хэрэглээг сурталчлах механизм байна.

- Судалгаанд оролцогчдод тухайн тооллого, түүвэр судалгааны үр дүнг танилцуулсан байдал;
- Албан ёсны статистикийн үнэ цэнийг таниулах зорилгоор олон нийтийн бүлгүүд, сургуулиуд, бизнесийн байгууллага гэх мэт оролцогч талуудтай хийсэн хэлэлцүүлэг, арга хэмжээний тоо;
- Статистикийн үнэ цэнийг тайлбарласан цахим бүтээгдэхүүний каталог.

Тавигдах шаардлага 13.3: Арга зүй, сайн, туршлага, мэдээллийн технологийн шийдлээр мэдээлэгчийн ачааллыг багасгана.

- Бизнесийн үйл ажиллагааны мэдээллийг тухайн аж ахуйн нэгжийн санхүүгийн тайлангаас авч, ачааллыг хөнгөвчлөхийн тулд электрон арга хэрэгслийг ашиглаж байгаа байдал;
- Мэдээлэл цуглуулалтын хугацаа болон хариулагчийн ажлын онцлог хоорондын хамаарлын үнэлгээ.

Тавигдах шаардлага 13.4: Мэдээлэгчийн ачааллыг бууруулахын тулд мэдээлэл солилцох, өгөгдөл нэгтгэх замаар захиргааны болон мэдээллийн бусад эх үүсвэрийг ашиглалтыг нэмэгдүүлнэ.

- Мэдээллийн давхардлаас зайлсхийх үүднээс захиргааны статистикийн мэдээллийн эх үүсвэрийг албан ёсны статистикт ашиглаж буй хувь;
- Мэдээлэл солилцох, өгөгдөл нэгтгэх, нууцлалыг хангах, өгөгдлийг хамгаалах шаардлагыг дагаж мөрдөн мэдээлэгчийн ачааллыг хамгийн бага байлгахыг дэмжих арга хэмжээний төлөвлөгөө.

2.3. Статистикийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний чанар

Зарчим 14: Хэрэглэгчийн хэрэгцээнд нийцсэн байх

Статистикийн мэдээлэл нь хэрэглэгчийн одоогийн болон боломжит хэрэгцээнд нийцсэн байх ёстой.

Тавигдах шаардлага 14.1: Хэрэглэгчидтэй байнга зөвлөлдөн, тэдний хэрэгцээ шаардлагад нийцэж байгаа эсэхийг үнэлж, шинэ хэрэгцээ шаардлагыг болон нэн тэргүүний хэрэгцээг тодорхойлох арга хэмжээ авч байна.

- Статистикийн үндсэн хэрэглэгчидтэй зөвлөлдөх үүрэг бүхий хууль тогтоомж эсвэл бусад албан ёсны заалтууд;
- Статистикийн мэдээллийн үндсэн хэрэглэгчид болон оролцогч талуудын тоо, тэдгээртэй зөвлөлдсөн уулзалт, хэлэлцүүлгийн тоо;
- Хэрэглэгчдэд дэмжлэг үзүүлэх үйлчилгээг биеэр үзүүлсэн, цахим болон утсаар ирсэн санал хүсэлтэд хийсэн дүн шинжилгээ;
- Статистикийн үр дүнг сайжруулахын тулд статистик ашиглалтад хийсэн дүн шинжилгээ.

Тавигдах шаардлага 14.2: Хэрэглэгчийн хэрэгцээ, шаардлага нь тэнцвэртэй, эрэмбэлэгдсэн, ажлын хөтөлбөрт тусгагдсан байна.

- Нэн тэргүүний хэрэгцээт мэдээллийг хөтөлбөр, төлөвлөгөөнд тусгаж хэрэгжүүлсэн байдал;
- Хөгжлийн хөтөлбөр болон стратегийн зорилтот хэрэглэгчийн хэрэгцээг эрэмбэлэх дүрэм журамтай эсэх;
- Тэргүүлэх зорилтуудыг тодорхойлоход дэмжлэг үзүүлэх үүднээс статистикийн ашиглалтад хийсэн дүн шинжилгээ;
- Шинээр гарч ирж буй хэрэгцээ, тэргүүлэх чиглэлүүдийг тодорхойлохын тулд хөгжлийн хөтөлбөрийн үнэлгээ.

Тавигдах шаардлага 14.3: Нийгэмд үүсэж буй мэдээллийн хэрэгцээнд нийцүүлэн шинэ болон одоо байгаа мэдээллийн эх үүсвэрт суурилсан статистикийг боловсруулна.

- Шинээр гарч ирж буй мэдээллийн хэрэгцээг хангах үүднээс шинжлэх ухааны байгууллага, шинэ мэдээллийн эх үүсвэр эзэмшигчидтэй хамтран ажиллаж, эдгээр мэдээллийн эх үүсвэрийг ашиглах туршилт хийсэн байдал.

Тавигдах шаардлага 14.4: Хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийг тогтмол судалж, хянадаг байна.

- Хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн индекс;
- Хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжгүй хэрэгцээний түвшин;
- Хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийн судалгааны мөрөөр сайжруулах, хөгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө.

Зарчим 15: Бодитой, найдвартай байх

Статистикийн байгууллага нь бодит байдлыг найдвартай, үнэн зөвөөр дүрсэлсэн статистикийн мэдээллийг нийтэд тархаах үүрэгтэй. Статистикийн үр дүнгийн

найдвартай байдал гэдэг нь өгөгдлийг хэмжихэд ашиглагдах хэмжигдэхүүн, шинж чанарыг зөв тооцоолох, зөв тайлбарлах юм. Найдвартай байдал нь өгөгдсөн утга болон бодит утга (үл мэдэгдэх) хоорондох зөрүүгээр хэмжигдэнэ. Найдвартай байдал нь олон талт хэмжигдэхүүн бөгөөд түүний нэгдсэн нэг хэмжүүр байдаггүй. Дизайн боловсруулахаас эхлээд тархаах хүртэлх статистикийн үе шатанд илрүүлсэн алдаа, алдааны боломжит ач холбогдлын түвшнээр тайлбарладаг.

Тавигдах шаардлага 15.1: Мэдээллийн эх үүсвэр, завсрын үр дүн, статистикийн эцсийн бүтээгдэхүүнд тогтмол хяналт хийн баталгаажуулна.

- Мэдээллийн эх үүсвэр, завсрын үр дүн, эцсийн бүтээгдэхүүнд тогтмол хяналт, баталгаажуулалт хийсэн байдал;
- Мэдээллийг одоо байгаа бусад эх үүсвэрээс авсан мэдээлэлтэй харьцуулсан үнэлгээний зөрүү.

Тавигдах шаардлага 15.2: Түүврийн болон түүврийн бус алдааг тооцож, холбогдох стандартын дагуу баримтжуулна.

- Алдааг хэмжих, удирдах (жишээ нь: багасгах, тэнцвэржүүлэх) тухай дүрэм журам, удирдамж;
- Түүвэрлэлтийн явцад гарч болзошгүй алдааг урьдчилан тодорхойлсон байдал;
- Түүвэрлэлтийн бус алдааг (хариултын алдаа, хамрах хүрээний алдаа, хэмжилт, боловсруулалт, дүн шинжилгээтэй холбоотой алдаа гэх мэт бүх эх үүсвэрээс гарсан алдаа) олж илрүүлж, тайлбарлах гарын авлага, зөвлөмж;
- Түүвэрлэлтийн болон түүврийн бус алдааны талаарх мэдээллийг мета өгөгдлийн нэг хэсэг болгон хэрэглэгчдэд нээлттэй болгосон байдал.

Тавигдах шаардлага 15.3: Статистикийн мэдээллийн эх үүсвэр, үйл ажиллагаа, бүтээгдэхүүнийг сайжруулах зорилгоор шинэчлэлт, өөрчлөлт, залруулгад тогтмол дүн шинжилгээ хийнэ.

- Урьдчилсан болон жинхэлсэн мэдээллийн статистикийн зөрүү;
- Шинэчлэл хийх хугацаа, шалтгааны тайлбар, баримтжуулалт;
- Тархаасан өгөгдлийг өөрчлөх бодлого, журамтай эсэх.

Зарчим 16: Шуурхай, цаг хугацаандаа байх

Статистикийн байгууллага статистикийн мэдээний хугацааны хоцролтыг хамгийн бага байлгана. Шуурхай байх гэдэг нь тайлант огноо болон тайлант хугацаа дууссаны дараа статистикийн бүтээгдэхүүнийг тархаасан хугацааны зөрүүгээр хэмжигдэнэ. Цаг хугацаандаа байх гэдэг нь нийтэд зарласан графикт хугацаанд бүтээгдэхүүнээ хүргэж байгаагаар хэмжигдэнэ.

Тавигдах шаардлага 16.1: Мэдээлэл тархаалтын шуурхай байдал нь холбогдох үндэсний болон олон улсын стандартад нийцсэн байна.

- Статистикийн мэдээллийн тархаалтад ОУВС-ын тархаах стандарт нэвтрүүлсэн эсэх;
- Тархаалтын хугацаа болон чанарын бусад хэмжигдэхүүнүүд (жишээ нь: нарийвчлал, зардал, хариулагчийн ачаалал) хоорондын харьцааны үнэлгээ;
- Статистикийн мэдээллийн тархаалтын давтамж нь хэрэглэгчийн хэрэгцээ, шаардлагад үндэслэсэн эсэх.

Тавигдах шаардлага 16.2: Мэдээлэл цуглуулах хугацааг тархаалтын хугацаатай уялдуулан зохицуулна.

- Мэдээлэгчээс статистикийн байгууллагад цаг тухайд нь мэдээлэл дамжуулах үүргийг заасан хуулийн заалт эсвэл журамтай эсэх;
- Мэдээлэгчээс мэдээллийг цаг тухайд нь хүлээн авах хөшүүрэг, дагаж мөрдөх журамтай эсэх.

Тавигдах шаардлага 16.3: Бодит, найдвартай байдал нь хүлээн зөвшөөрөгдсөн тохиолдолд урьдчилсан үр дүнг тархаана.

- Үндсэн статистикийн урьдчилсан мэдээг гаргах боломж, хэрэгцээг тодорхойлох үнэлгээ;
- Эцсийн дүн болон урьдчилан дүн хоорондын зөрүүний түвшин;
- Шаардлагатай гэж үзэн урьдчилсан дүнгээр танилцуулж буй мэдээллийн үнэн бодитой, найдвартай байдал.

Тавигдах шаардлага 16.4: Графикт хугацаанд тархааж байгаа байдалд үнэлгээ хийнэ.

- Холбогдох статистик мэдээг нийтлэхээс дор хаяж 3 сарын өмнө тархаах хуваарь олон нийтэд нээлттэй болсон эсэх;
- Графикт хугацаанаас хоцорсон эсвэл өмнө гарсан байдлын үнэлгээ;
- Мэдээлэл тархаах хуваарь өөрчлөгдөх тохиолдол бүрт шинэчлэгдсэн хугацааг тайлбарлаж мэдээлдэг байдал.

Зарчим 17: Хүртээмжтэй, ил тод байх

Статистикийн мэдээллийг нийтэд хүртээмжтэй, ил тод, ойлгомжтой арга хэлбэрээр, ашиглах заавар, мета мэдээллийн хамт тархаана. Хүртээмжтэй байдал гэдэг нь бүтээгдэхүүн болон дагалдах мета өгөгдлийг тохиромжтой хэлбэрээр хүндрэлгүйгээр үнэ төлбөргүй эсвэл хамгийн бага өртгөөр олж авах боломж бүх хэрэглэгчдэд адил тэгш, нээлттэй байхыг ойлгоно. Хүртээмжтэй байдал нь статистикийн нууцлалыг баталгаажуулсан бодлогын дагуу судалгааны зорилгоор мета өгөгдөлд хандах боломжийг олгоно. Ил тод байдал гэдэг нь статистикийн

мэдээлэлтэй холбоотой зохих баримт бичиг, мета мэдээллийн бэлэн байдлыг хэлнэ.

Тавигдах шаардлага 17.1: Статистикийн мэдээллийг зөв тайлбарлах, харьцуулалт хийхэд хялбар хэлбэрээр танилцуулна.

- Статистикийн бүтээгдэхүүнийг тархаах стандартын баримт бичиг;
- Хэвлэгдсэн статистикийг ишлэл хийн дахин тархаах, ашиглах боломжтой эсэх;
- Статистикийн мэдээ (хэвлэлийн мэдээ, нийтлэлийн онцлох мэдээ эсвэл бусад тайлбар бичвэрийн хувьд) бичих талаар сургалт, семинарт хамрагдсан албан хаагчдын тоо;
- Олон нийтэд нээлттэй байгаа аргачлал болон чанарын тайлангийн тоо;
- Урьдчилсан болон жинхэлсэн дүнг хамтад нь тайлбарлаж, тархаадаг эсэх;
- Тархаасан статистикийн мэдээллийг архивлах бодлого.

Тавигдах шаардлага 17.2: Мэдээлэл тархаах стратеги, бодлого олон нийтэд ил байна.

- Хэвлэмэл бүтээгдэхүүн болон бусад үйлчилгээний каталог;
- Мэдээлэл тархаах бодлого;
- Нууцлалыг хангасан микро өгөгдлийг олон нийтэд ашиглуулах бодлого, журам.

Тавигдах шаардлага 17.3: Статистикийн мэдээллийг хэрэглэгчид хялбар олж авахад орчин үеийн мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийг ашиглана.

- Хэрэглэгчид статистикийн мэдээллийн сангаас хамгийн тохиромжтой, нийтлэг форматаар (xlsx, csv, html гэх мэт) авах боломжтой эсэх;
- Статистикийн өгөгдөлд хэрэглээний програмчлалын интерфэйсээр хандах боломжтой эсэх;
- Нууцлалтай өгөгдөлд хандах техникийн шийдлүүд;
- Хүртээмжтэй байдал ба нууцлалын (жишээ нь, хүснэгтийн нарийвчилсан түвшин) хоорондын зөрүүний түвшин.

Тавигдах шаардлага 17.4: Тусгай журмын дагуу шинжилгээ судалгааны зорилгоор тооллого, судалгааны задгай мэдээллийг ашиглуулна.

- Микро өгөгдлийг аюулгүй байдал, нууцлалыг ханган судлаачдын хандах боломжийг олгосон эсэх;
- Микро өгөгдөлд хандах зохицуулалтын үр дүнтэй байдлын талаар судлаачидтай хийсэн уулзалт, хэлэлцүүлгийн тоо.

Тавигдах шаардлага 17.5: Хэрэглэгчийн статистикийн мэдлэг, боловсролыг тогтмол дээшлүүлнэ.

- Хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай харилцах харилцааг зохицуулах стратеги, удирдамж;
- Сургалт, семинарт хамрагдсан сэтгүүлчдийн тоо;
- Статистикийн боловсролыг их дээд сургуулийн сургалтын хөтөлбөрт тусгагдсан байдлын үнэлгээ;
- Статистикийн хэрэглээ, ашиглалтыг сурталчилсан нийтлэлийн тоо.

Тавигдах шаардлага 17.6: Статистикийн байгууллага нь хэрэглэгчдийн тавьсан асуултад цаг тухайд нь шуурхай хариулах, дэмжлэг үзүүлэх нэгжтэй байна.

- Хэрэглэгчдийн мэдээлэлд хандах, тайлбарлахад нь тэдэнд шуурхай дэмжлэг үзүүлэх үйлчилгээтэй эсэх;
- Үйлчилгээ авсан хэрэглэгчдийн тоо.

Тавигдах шаардлага 17.7: Статистикийн байгууллагын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний чанарын талаар хэрэглэгчдэд байнга мэдээлдэг байна.

- Хэрэглэгчдэд зориулсан чанарын тайлангийн тоо.

Зарчим 18: Нийцтэй, харьцуулагдахуйц байх

Статистикийн мэдээлэл нь өөр хоорондоо нийцтэй байж арга зүй, бүс нутаг, улсын хэмжээнд, орон зай, цаг хугацааны хувьд харьцуулах боломжтой байна. Олон эх үүсвэрээс цуглуулсан мэдээллийг нэгтгэн ашиглах боломжтой байна. Нийцтэй байдал гэдэг нь өөр өөр эх үүсвэрийн олон төрлийн статистик, өгөгдлийн санг хоорондоо холбогдож нийцэхийг хэлнэ. Статистикийн үзүүлэлт, арга зүй нь олон улсын статистикийн стандарт, арга зүйтэй нийцсэн байдлаар тодорхойлогдоно. Харьцуулагдахуйц байх гэдэг нь статистикийн үзүүлэлтийн ойлголт, тодорхойлолт, тооцооны аргачлал нь нэг төрлийн, орон зай, цаг хугацааны хувьд харьцуулагдахуйц байхыг хэлнэ.

Тавигдах шаардлага 18.1: Статистикийн мэдээллийн тодорхойлолт, нэгж, хувьсагч, ангиллын хувьд олон улсын, бүс нутгийн болон үндэсний стандартыг хэрэглэнэ.

- Бүс нутгийн болон олон улсын статистикийн стандартын нэвтрэлтийн хувь;
- Статистикийн нэгж, хувьсагчийг тодорхойлох гарын авлага, дүрэм;
- Статистикийн мэдээллийг эрхлэн гаргах процессын олон улс, бүс нутаг, үндэсний стандартад нийцэж байгаа байдлын үнэлгээ.

Тавигдах шаардлага 18.2: Салбар дундын болон салбар хоорондын уялдаа холбоо, нийцтэй байдлыг хангах, хяналт тавих журам, удирдамжийг мөрдөнө.

- Өөр өөр эх үүсвэрээс авсан болон өөр өөр давтамж (жишээ нь, сар, улирал, жил)-тай статистик мэдээг нэгтгэх, харьцуулах дүрэм, удирдамж;

- Шинэ статистик бий болгохын өмнө одоо байгаа статистикийн мэдээлэлд хийсэн бэлэн байдлын үнэлгээ;
- Олон эх үүсвэртэй мэдээллийг харьцуулсан шинжилгээ, хэрэв зөрүүтэй зарладаг бол хэрэглэгчдэд зориулсан тайлбар танилцуулга.

Тавигдах шаардлага 18.3: Статистикийн мэдээллийг газарзүйн байршлаар харьцуулах боломжтой байна.

- Өгөгдлийн нарийвчлалын түвшинг тодорхойлох журамтай эсэх;
- Харьцуулагдах боломжтой түвшинг чанарын тайланд тусгасан байдал;
- Хугацааны цуваа буюу динамик эгнээний хугарал, өөрчлөлтийг тусгасан арга зүйн тайлбар;
- Аргачлалын өөрчлөлтийн эцсийн тооцоонд үзүүлэх нөлөөллийн үнэлгээг хийж, хэрэглэгчдэд мэдээлсэн байдал;
- Статистикийн мэдээлэл нь арга зүй, ойлголт, тодорхойлолтын хувьд олон улсын түвшинд харьцуулах боломжтой эсэх.

Зарчим 19: Мета өгөгдлийг бүрдүүлсэн байх

Мэдээлэл цуглуулалт, тархаалтад ашигласан үндсэн ойлголт, тодорхойлолт, ашигласан хувьсагч ба ангилал, мэдээлэл цуглуулах, боловсруулах арга зүй, статистикийн мэдээллийн чанарын үзүүлэлтүүдийг хамарсан мэдээллийг хэрэглэгчид өгнө. Хэрэглэгч статистикийн онцлог шинж түүний дотор хязгаарлагдмал байдлыг ойлгоход хангалттай мэдээллээр хангагдсан байна.

Өргөн утгаараа мета өгөгдөл нь өгөгдлийн тухай мэдээлэл юм. Судалгаа, тооллогын хувьд мета өгөгдөл нь статистикийн үйл ажиллагаа, түүний үр дүнгийн өргөн хүрээний мэдээллийг агуулсан байна. Мета өгөгдлийн тайлбарын хүрээг бүрдүүлэхийн тулд тэдгээрийг үндсэн дөрвөн төрөлд хуваадаг:

- i. Тодорхойлолтын мета өгөгдөл нь статистикийн ойлголт, тодорхойлолт байна. Жишээ нь хувьсагчийн тодорхойлолт, ангилал, асуулт зэрэг юм.
- ii. Арга зүйн мета өгөгдөл нь судалгаа, тооллогын аргуудыг тодорхойлсон байна. Арга зүйн мета өгөгдлийн жишээ бол өгөгдөл оруулах явцад ашигласан автомат засварлах дүрмийн тодорхойлолт юм.
- iii. Үйл ажиллагааны мета өгөгдөл нь бодит өгөгдлөөс бусад процедурын оролт, гаралтыг тодорхойлсон байна. Үйл ажиллагааны мета өгөгдөлд үе шатуудад үүсдэг парадата гэж нэрлэгддэг процессын хэмжүүрүүд орно. Үйл ажиллагааны мета өгөгдлийн жишээ гэвэл мэдээлэл цуглуулах явцад хийсэн ярилцлагын тоо юм. Ийм мета өгөгдөл нь чанар, гүйцэтгэлийн үзүүлэлтүүдийн эх сурвалж болдог.
- iv. Өгөгдөлтэй холбоотой мета өгөгдөл гэдэг нь судалгаа, тооллогын үйл ажиллагааны үе шатанд хувиргаж, засварлаж өгөгдлийг дүрсэлсэн байдлын

ойлголт, баримтжуулалт юм. Жишээ нь үр дүнгийн хүснэгтийн тайлбар юм.

Мета өгөгдлийг удирдлага гэдэгт статистикийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд ашиглагдах тодорхойлолт, арга зүй, үйл ажиллагааны болон өгөгдөлтэй холбоотой бүх мета өгөгдлийг тодорхойлох, цуглуулах, ашиглах болон үзэл баримтлал, хувьсагч, ангилал, асуулга, цуглуулах, засварлах, тооцох, дүн шинжилгээ хийх арга, чанарын үзүүлэлт зэрэг статистикийн үр дүнг гаргах, ашиглах, ойлгоход хэрэглэгчдэд шаардлагатай мета өгөгдлийг гаргаж, тархаахыг ойлгоно.

Тавигдах шаардлага 19.1: Мета өгөгдлийн удирдлагын тогтолцоог тодорхойлж, баримтжуулсан байна.

- Мета өгөгдлийг удирдах, тархаах стратеги, удирдамж, журамтай эсэх;
- Дээр заасан мета өгөгдлийн төрөл бүрийн тархаасан тоо.

Тавигдах шаардлага 19.2: Мета өгөгдлийг олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн стандартын дагуу баримтжуулж, архивлаж, тархаана.

- Мета өгөгдлийн баримтжуулалт, менежмент, архивлахад олон улсын, бүс нутгийн, үндэсний стандартыг нэвтрүүлсэн байдал;
- Мета өгөгдлүүдийг стандартчилагдсан мета өгөгдлийн системийн дагуу баримтжуулж, тогтмол шинэчлэх журамтай эсэх;
- Статистикийн ойлголтуудын тайлбар толь олон нийтэд нээлттэй эсэх.

Тавигдах шаардлага 19.3: Мета өгөгдлийн менежментийн талаар албан хаагчдын сургалт, хөгжлийн хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ.

- Мэдээллийг зөв баримтжуулж, холбогдох үйл ажиллагааг тайлбарлах сургалтад хамрагдсан албан хаагчдын тоо;
- Олон улсын мета өгөгдлийн форумд оролцсон албан хаагчдын тоо.

_____ оОо _____